

Мостіпака Т.П., Вітвицька С.С. Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності у контексті сталого розвитку // Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах : матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Житомир, 22-23 травня 2014 р.) / За ред. О. А. Дубасенюк, В. А. Ковальчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 406-410.

*Мостіпака Т.П.
аспірант кафедри педагогіки
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
Науковий керівник – Вітвицька С.С, доктор педагогічних
наук, професор.*

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Глобалізація протиріч між суспільством та природним довкіллям актуалізує проблему сталого розвитку людини, біосфери та людства, орієнтуючи освітні системи на формування у підростаючого покоління ціннісного ставлення до природи, життя, здоров'я. У сучасному освітньому просторі відбуваються зміни, що пов'язані з модернізацією змісту освіти і розвитком нових освітніх компетенцій і компетентностей особистості.

Існуюча на сьогодні педагогічна система і умови сьогодення можуть дати достатній об'єм теоретичних знань, але не завжди теоретичні знання мають втілення у практичну поведінку підростаючого покоління щодо збереженню оточуючого їх середовища в цілому та свого здоров'я зокрема. Це має підтвердження у моніторингу стану здоров'я дітей шкільного віку. Зниження здоров'я дітей та молоді України є наслідком нестійкої мотивації до збереженню здоров'я, практична відсутність механізмів впровадження принципів здоров'язбереження та екологізації у масову практику загальноосвітніх та вищих навчальних закладів.

Нова стратегія сучасної загальноосвітньої та вищої школи, в якій компетентісний підхід є основним має за мету орієнтувати підростаюче покоління на засади здоров'язбереження, а саме: якість життя, здоровий спосіб життя, здоров'я, здоров'язбережуння і

розглядатися як основний компонент освіти. Звідси важливим завданням педагогів стає виховання екологічно культурного і валеологічно грамотного громадянина країни, який здатний нести відповідальність за власне здоров'я та здоров'я оточуючого середовища.

Проблема компетентісного підходу в освіті стала набувати обертів ще на початку 90-х років минулого століття, про що свідчать роботи науковців різних країн. Теоретичні основи компетентісного підходу в освіті розглядаються в працях І. Беха, О. Биковської, В. Болотова, Н. Бібік, Л. Ващенко, А. Вербицького, І. Зимньої, О. Пометун, Н. Радіонової, О. Савченко, В. Сєрікова, А. Хуторського, А. Шелтен, С. Шишова та ін. [1; 2].

Поняття «компетенція» та «компетентність» були предметом наукових досліджень І. Бех, Н. Бібік, В. Байденко, О. Овчарук, К. Баханов, Г. Беліцька, Л. Берестова, С. Бондар, М. Головань, І. С. Трубачова, Р. Уайт та інші

Взаємозв'язок між здоров'ям людей і станом навколишнього середовища, знайшов своє відображення в сучасних екологічних і валеологічних знаннях, став рушійною ланкою у питанні формування здоров'язбережувальної компетентності особистості. Інтегративним показником цих взаємовідношень виступає здоров'я як людини, так і соціуму. Цими питаннями переймалися М. Амосов, Г. Апанасенко, Ю. Бойчук, А. Вербицький, В. Волков, Л. Татарнікова, З. Тюмасєва та багато інших [1].

Поняття здоров'язбереження несе в собі певне понятійне наповнення, а саме «здоровий спосіб життя», «екологічна» та «валеологічна» культура та інше. Цим поняттям у свій час приділяли увагу Л. Сущенко, В. Бобрицька, І. Волкова, М. Гончаренко, В. Горащук, М. Гриньова, О. Єжова, В. Єфімова, Р. Науменко, В. Нестеренко та інші [3; 4].

Після впровадження в Україні в 1992 році Програми сталого розвитку дослідженнями з даних питань займалися О. Арєф'єва, О. Білорус, З. Герасимчук, Д. Гвішіані та інші вчені різних галузей науки.

Проте в них недостатня увага приділяється методам і підходам щодо реалізації взаємозв'язків між освітою, системою охорони здоров'я та екологією.

Особливої актуальності набувають проблеми з розвитку в члені суспільства здоров'язбережувальної компетентності, потреб у

веденні здорового способу життя, включення здоров'я в число їхніх життєвих цінностей. Сьогодні поняття здоров'язбережувальної компетентності активно впроваджується в педагогічну практику всіх рівнів освітнього процесу (дошкільна освіта, молодша, середня, основна школа, вища освіта (за професійним спрямуванням) і освіта дорослих). Однак, незважаючи на широкі теоретичні та практичні напрацювання вчених з цього питання, ще є чимало проблемних моментів. Метою нашої статті є аналіз протиріч та суперечностей, що виникають при формуванні здоров'язбережувальної компетентності з огляду на стратегію сталого розвитку.

Інтереси людини, прагнення жити в гармонії з природою, поклали початок переходу України до змін у поглядах на систему «людина-природа-суспільство» на конференції ООН з питань навколишнього середовища і розвитку, яка відбулася у Ріо-де-Жанейро (Бразилія) у 1992 році [5]. Саме з цього часу освіта в Україні стала приділяти увагу проблемі захищеності життєдіяльності, що відповідає сьогоdnішнім і майбутнім потребам суспільства, створенню сприятливих умови для збереження навколишнього природного середовища і природно-ресурсного потенціалу держави, тобто започатковує перехід на шлях сталого розвитку. Основні засади сталого розвитку визначені ООН як стратегічні на ХХІ століття.

Проблема здоров'язбереження суспільства також є стратегічною, адже це процес який матиме свої відбитки у далекому майбутньому через здорове суспільство, здорову націю, здорову планету. У реалізації стратегії сталого розвитку України ключовими чинниками виступає освіта та система охорони здоров'я. Освіта про здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язбереження це гармонійне, активне, творче «сьогодні» і якісне, оптимістичне «завтра». Суть екологічної освіти в усвідомленні загальнолюдських цінностей, знань про джерела і наслідки порушення природної рівноваги та особисту відповідальність за скоєне перед самим собою, та перед сім'єю, суспільством, державою, планетою. Екологічна освіта, що є основою національної безпеки країни, спрямована на забезпечення довгострокових інтересів суспільства, нації, держави. Необхідність екологічної освіти повинна сприйматися суспільством як фактор колективної безпеки [1;4].

Екологічна освіта третього тисячоліття повинна стати інтегрованою у всі сфери життя людини. Саме школі надається

першочергове право у екологічній освіті населення через ґрунтовні екологічні, валеологічні знання та першочергове право формування компетентісного бачення себе, свого життя, довкілля. Здоров'язбережувальна компетентність, як одна з ключових може вважатись рушійною силою до збереження стану довкілля, покращення якості життя, збереження потенціалу природи для майбутніх поколінь.

*Рис 1. Система реалізації компетентного підходу до
здоров'язбереження громадян*

При цьому знання і вміння повинні підкріплюватися конкретними діями, що призведуть до формування стійких навичок здоров'язбережувальної поведінки. Невідомою умовою здоров'язбереження є безперервна освіта протягом всього життя у відповідності до соціально-психологічних періодів розвитку особистості [1]. Безперервність еколого-валеологічної освіти, виховання і просвітництва дасть змогу нам підвищити екологічну свідомість, рівень життя країни. Для кращого висвітлення основних моментів у формуванні здоров'язбережувальної компетентності кожного члена суспільства пропонуємо розглянути рисунок 1. Яка ж освіта буде сприяти стратегії сталого розвитку? Модель освіти майбутнього: неперервна, фундаментальна, упереджувальна, демократична, гуманна. Освіта побудована на засадах компетентісного підходу, освіта не за для освіти, а освіта для життя. Завдяки упереджувальному принципу освіти можна в певній мірі знизити непевність в діях за умов відсутності інформації, що є дуже важливим в підтриманні цілісності нашої планети.

Література:

1. Бойчук Ю. Д. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя: теоретико-методичні аспекти : монографія. – Суми : Університетська книга, 2008. – С. 95 – 99.
2. Позашкільна освіта: теоретичні і практичні аспекти розвитку : у 3 кн. : монографія / за заг. ред. к.п.н. Л. В. Тихенко. – Суми : Університетська книга, 2013. – Кн. 1. – С. 122 – 142.
3. Гончаренко М. С. Валеологічні основи духовності : навч. посіб. / М. С. Гончаренко. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 332 с. 7. Ковбасенко Л. І. Організаційно-педагогічні основи діяльності сучасного позашкільного навчального закладу : метод. посіб. / Л. І. Ковбасенко. – К., 2000. – 53 с.
4. Вербицький В. В. Екологія в закладах освіти : навч.-метод. посібник / В. В. Вербицький. – Київ, «НЕНЦ», 2013. – С. 50 – 69.
5. Концепція сталого розвитку України. – К., 1997. – 17с.